

Orde in de schaarste

Christiaan de Vries

***De schaarste van de ruimte
maakt haar tot politiek
probleem. Zal dit ook de
mogelijkheid kunnen openen
voor een democratisering
van de ruimte ?***

Kan orde worden geschaapen waar de ruimte er eigenlijk niet meer is ? Het is een vraag die de ruimtelijke ordenaars van het rijk zich hebben gesteld. En niet zomaar aan de achterkant van het potlood, de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra is het produkt van een werkelijk nadenken over de vraag hoe een ordening kan worden aangebracht in de steeds schaarser wordende ruimte. In het beleid strijden twee opties om de voorrang. Aan de ene kant is daar de voortdurende wens tot verbetering en uitbreiding van de economische infrastructuur. Van de andere zijde is er de toenemende behoefte aan ruimte die niet bezet is door economische bedrijvigheid -ruimte voor de natuur en om er te wonen en te leven. De Vierde Nota formuleert de noodzaak van een samenhangend, geïntegreerd, beleid. In feite wil men méér dan het zorgen voor ruimte voor elke functie. Gezoekt wordt naar een meerwaarde in ruimtelijke kwaliteit die zou moeten ontstaan als de functies op elkaar zijn afgestemd. Richtsnoer vormt het denken in gebieden of in hoofdkenmerken van gebieden. Het dominante kenmerk ervan levert het criterium voor een rangorde voor elk van de gebruiksfuncties van een gebied. Inderdaad lijkt deze benadering richting te kunnen geven aan het beleid dat landelijk, regionaal en lokaal zal moeten gaan worden gevoerd. Dat is een groot voordeel. In principe levert een dergelijk uitgangspunt de normen waaraan het beleid uit het verleden, in het heden en in de toekomst kan worden getoetst.

Aan de toekomstige bestuurlijke overwegingen wordt ook een motief meegegeven. De duurzame ontwikkeling is dan het hoofddoel dat moet worden bereikt. In de ontwikkeling die wordt ingezet zal moeten worden gestreefd naar behoud van wat men de belevingswaarde noemt van een gebied. Terwijl tegelijkertijd de gebruikswaarden ervan ontwikkeld dienen te worden.

Hier wordt het moeilijk. In de Nota krijgt het motief van duurzame ontwikkeling vooral vorm in het pomen van een restrictief beleid voor de gebieden waar natuur en open landschap nog de hoofdkenmerken vormen. In de overige echter, het verstedelijkt gebied, zou de economische ontwikkeling nieuwe kansen moeten krijgen. Voor de letterlijke Randstad, en dit geldt voor alle verstedelij-

lijkte gebieden, telt het imperatief van de economische en openbare bedrijvigheid, aangevuld met de nu eenmaal bestaande noodzaak dat er gewoond wordt.

Hoe vernieuwend is dan wel dit voorgestelde beleid ? Hoe verstaat de wil tot efficiëntie en consistentie af van de macht deze te realiseren ? Dit lijkt te

meer de vraag wanneer uiteindelijk ontwikkeling en uitbreiding de bedoeling blijken. Zijn het niet deze laatste motieven die de hoofdkenmerken vormen van het vigerende economische systeem en van zijn cultuur.

Hier raken we aan de grens tussen theorie en praktijk, en dus tegelijk aan het hellende vlak waarop de politiek moet opereren. Als in de Vierde Nota, in weerwil van alle goede bedoelingen, deze kool en deze geit worden gespaard, dan is het woord aan de politici. Het zal gaan om de wil tot verandering en om de macht haar door te voeren. Het onderliggende motief van groei en uitbreiding zal in de praktijk alleen maar worden versterkt waar regionale en lokale belangen spelen. Plaatselijk wil men ontwikkeling, wat in onze tijdgeest nu eenmaal uitbreiding betekent.

Op 23 maart organiseerde het wetenschappelijk bureau een werkconferentie over ruimtelijke ordening in de Randstad. Het ligt in de bedoeling om in de komende Idee een verslag te publiceren van deze bijeenkomst met lokale en regionale politici van de partij. Het zal een verslag zijn van een eerste gezamenlijk nadenken over wil en macht op dit steeds belangrijker wordende politiek-culturele beleidsterrein. Drie dilemma's spelen een hoofdrol in de discussie. Hoe moeten nou eigenlijk de relaties worden gezien tussen een beschermd Groen Hart en de sterk verdichtende stedelijke omgeving er rond omheen ? De noodzaak is aanwezig om het laatste groene landschap te bewaren. Ligt echter niet het risico op de loer van een musealisering van het landschap, die een fossilisering van de kernen ervan tot gevolg zal hebben ? Terwijl een ander facet van deze problematiek ongetwijfeld gevormd wordt door de (on-)mogelijke verbindingen met andere natuurgebieden. En omgekeerd, heeft de conservering van dit grote groene park niet tot gevolg dat men het in de praktijk als een rechtvaardiging zal zien om al het overige eenzijdig te benutten voor economische bedrijvigheid en stedenbouw ? Hoe open zal de 'unieke' ruimtelijke structuur van de Randstad over vijftig jaar dan nog zijn ? Tevens dient de vraag

Christiaan de Vries is directeur van het wetenschappelijk bureau van D66.

Het Groene Hart

te worden gesteld hoe natuurbehoud, landbouw en de zo noodzakelijke recreatievoorzieningen zich tot elkaar verhouden. Een in ecologisch opzicht gezonde landbouw zal waarschijnlijk het eenzijdige park-karakter van het Groene Hart kunnen voorkomen. Maar afgezien van het Groene Hart, hoe vallen deze drie functies in te passen in de overige omgeving? Zullen zij in de verderliggende toekomst moeten wijken en plaats maken voor de 'hoofdkenmerken' van het gebied, de grootschalige bedrijvigheid en het verdichte wonen? Tenslotte zijn de politiek-bestuurlijke voorwaarden aan de orde die moeten worden gerealiseerd om een gecontroleerde ontwikkeling mogelijk te maken. Hoe kan de politiek zich greep verschaffen op het politiek-economische krachtenveld?

Steeds wisselende combinaties van beleggers, ontwikkelaars, planologen, ontwerpers en bestuurders treden op in het voor-politieke veld waarin de ruimtelijke ordening haar beslag krijgt. De politici dienen zich deze vraag te stellen als zij ooit de mogelijkheden willen scheppen voor een kwalitatieve en beredeneerde ruimtelijke ordening.

Het ruimtelijke ordeningsbeleid is het deksel op een vat vol van tegenstellingen.

Het vormt een test voor de publieke verantwoordelijkheid van het bestuur.

Maar er is méér. Daar zijn de bestuurlijke structuren. Deze schijnen nu bepaald door de grenzen van provincies en gemeentes.

Als het gaat om de integratie van functies van ruimtelijke ordening, dan zal hier een probleem ontstaan. Moet er worden gekozen voor een verlengde bestuurlijke samenwerking. Of verdient een democratische vernieuwing van de bestuurlijke structuren de voorkeur, bijvoorbeeld in de vorm van agglomeratiebesturen en/of herziening van de provinciale bestuurlijke grootheden?

Deze grote problematiek keert terug op het 'kleine' vlak van het instrumentarium en de procedures die nodig zijn. Hoe kunnen we de idee voorbij komen dat als de procedure goed is, alles goed is?

Het ruimtelijke ordeningsbeleid is het deksel op een vat vol van tegenstellingen. Het vormt een test voor de publieke verantwoordelijkheid van het bestuur.

Daarom zal voorlopig het laatste woord er nog niet over gezegd zijn.